

FREEK VIELEN

ISTANBUL, BERICHT VAN DE ANDERE KANT

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

De Nieuwe Toneelbibliotheek

Tekst #NR 590

© 2020, Freek Vielen

*ISTANBUL, BERICHT
VAN DE ANDERE KANT*

1.

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst #590
© 2020, Freek Vielen
Eerste druk 2020

isbn 978-94-6076-590-2
nur 307

Niets uit deze uitgave mag worden opgevoerd of verveelvoudigd zonder schriftelijke toestemming van de schrijver en De Nieuwe Toneelbibliotheek

No part of this book may be reproduced in any way without written permission from the writer and De Nieuwe Toneelbibliotheek

De Nieuwe Toneelbibliotheek bestaat uit
Mara Aronson
Connie Nijman
Ditte Pelgrom
Redacteur
Joris van der Meer

Typografie en basis lay-out
Connie Nijman
Printwerk
Hollandridderkerk, Ridderkerk

info@denieuwetoneelbibliotheek.nl
Postadres
De Nieuwe Toneelbibliotheek
Willem Beukelsstraat 42
1097 ct Amsterdam

Istanbul, bericht van de andere kant is online te bestellen op:
www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

1.

michaël theatraliteit is de spanning tussen
het echte en het onechte
tussen het reële en irreële
het feitelijke en het fictieve

dat zei een leraar tegen mij
in de derde klas van de toneelschool

we maakten een Shakespeare
en ik had een idee met veel filmbeelden
en projecties
en toen hij liet merken
dat hij dat idee maar niks vond
zei ik dat het me wel theatraal had geleken

voor mij is theatraliteit toch iets anders, zei hij,
voor mij is het enkel de spanning
tussen de feiten en de fictie
tussen wat er live op het podium aanwezig is:
de feiten
en dat wat hoogstens gesuggereerd kan worden:
de fictie

ik sta hier echt
ben een echt persoon
Michaël Bloos, theatermaker, zoon, broer, vriend, acteur
mijn hart klopt hier echt
mijn huid zweet hier echt
maar toch sta ik hier niet zo echt
als na afloop in de foyer
of bij de bakker
als ik een brood bestel

deze zinnen schreef iemand anders voor mij
en ik heb deze zinnen gerepeteerd
pas als er iets onverwachts gebeurt

Lucas slaakt een kreet – Michaël weet dat dit gaat komen en gaat door

reageer ik als mezelf
en verlies ik daarmee alle theatraliteit
wellicht zelfs de controle

tenzij die schreeuw
die u met eigen oren hoorde
nep was
erbij hoorde

ik zeg: ik loop door Istanbul
en u ziet dat dat niet zo is

ik zeg: dit is mijn vader
en u weet dat dat niet zo is

ik zeg: ik ben Jezus Christus
en u vertrouwt erop
dat ik weet dat dat niet zo is
maar we kunnen het ons wel voorstellen
en enkel en alleen in die voorstelling
zei die leraar in het derde jaar van de toneelschool
een lange man, met jongensachtig gezicht –
enkel en alleen in de voorstelling
bestaat voor mij de theatraliteit

2.

michaël dit is mijn vader
hij is lang
lange benen
lange armen
slank
op het magere af
iets uitstekende oren

hij heeft iets weg van een kunstenaar
of van een zwerver soms ook
als het minder goed gaat met hem
groeven in zijn gezicht
gezonde kleur die een lang buitenleven verraadt

hij draagt graag zwarte kleren
bijna altijd een zwarte corduroy broek
donkerblauwe sokken
donkere trui

hij heeft lange nagels
te lange nagels
zijn bril is hij kwijt geraakt
net als zijn jas

hij boezemt geen angst in
tenzij hij kwaad is
dan is hij tot alles in staat

als hij spreekt lijkt hij op het eerste gezicht
een Amerikaan
die al dertig jaar in Nederland woont
maar zijn accent niet helemaal is kwijtgeraakt

maar eigenlijk komt hij uit Friesland

en is dat Fries van vroeger vermengd
met een enigszins luie spraak
die je vaak ziet bij oudere dronkaards in de kroeg
als ze om drie uur 's nachts
als de muziek al veel te luid staat
jou iets proberen uit te leggen

daarbij heeft hij extra articulaire uitdagingen
vanwege een vals gebit
dat hij heeft sinds zijn dertigste

hij schildert
veel en vaak
zeer gedetailleerd, kleurrijk
soms
of zwart en wit met kroontjespen en inkt

hij houdt van rockmuziek
verzamelt boeken

hij heeft zijn huis ingericht als een museum
maar als je door de veelheid in zijn huis heen kijkt
zie je de patronen
de stapeltjes romans, geselecteerd, gewogen
de vitrinekastjes
vol zorgvuldig gekozen voorwerpen

en hij heeft donkere krullen
die in de afgelopen jaren
steeds grijzer zijn geworden

3.

gillis Michaël heeft blauwe ogen
krulletjes
een slank, sterk lichaam

goed verzorgd
draagt graag pakken
of hippe kleding

hij is zich altijd bewust van de sfeer
en van wat hij uitstraalt
houdt dan ook graag de controle
beïnvloedt
manipuleert
graag
maar heeft geen kwaad in de zin

volgens zijn zus is hij lang
maar dat komt denk ik vooral omdat ze zelf kleiner is

de Amerikaanse schrijver J.D. Salinger
zegt over Zooey
een personage in een van zijn boeken
die acteur is, dat hij een laag middelpunt heeft
net als de meeste goede acteurs, schrijft hij

ik wist eigenlijk nooit zo goed wat Salinger daarmee bedoelde
met dat lage middelpunt
totdat ik Michaël eens bezig zag op een podium
en aan die zin moest denken
iets kortere benen dan torso
dicht bij de vloer
wendbaar
laagvloers

als Salinger Zooey beschrijft

zegt hij dat Zooey
op het nippertje is gered
van al te ver gaande schoonheid
vanwege een ietwat uitstekende neus
een gok

dat vind ik mooi
dat schoonheid iets is
waar je op het nippertje
van gered kunt worden

Michaël heeft dat geluk niet

hij is knap zonder meer

zonder meer knap
vlekjesloos

dat is soms misschien fijn
maar het geeft hem iets onaanraakbaars

wat zeker in zijn vak al gauw een nadeel is

de schijn van oppervlakkigheid
zweeft rond hem
vlotheid
snelheid
jovialiteit
niks geen rafelrandje
geen avontuur

hoezeer hij dat ook verlangt
hoezeer hij daar ook naar zoekt

als hij mij als vader had gehad
echte vader
was hem dat nadeel misschien bespaard gebleven

hij stottert een beetje
dat zou zijn redding kunnen zijn
maar daarvoor stottert hij niet voldoende

dit zou een vader misschien niet zo snel
over zijn zoon zeggen
maar Michaël heeft me gevraagd zo eerlijk mogelijk te zijn

en dit is mijn eerlijkheid

niet mijn waarheid
want die ken ik niet

zo is mij toch al vaak genoeg te kennen gegeven

we zullen het met mijn eerlijkheid moeten doen
wat als ik eerlijk ben
dikwijls het enige is
wat mij drijvend kan houden
als ik kopje onder ga

mijn reddingsboei

4.

muziek – een machine slingert zich aan

5.

gillis de Rheniusmachine,
die enkel in het boek Stersteen bestaat
is een machine die alles wat je er instopt omdraait in zijn spiegelbeeld

als je een rechterschoen erin stopt
komt hij eruit als een linkerschoen
een kurketrekker die linksom draait
komt er rechtsdraaiend weer uit
een gewoon boek
wordt een boek in spiegelschrift

spannend wordt het als je er als persoon instapt
je komt er omgekeerd weer uit

was je linkshandig dan wordt je rechtshandig
zat je scheiding rechts dan zit hij nu links
en ook op cel-, DNA- en moleculair niveau
draait alles de andere kant op
zelfs je bewustzijn, je geest en de manier waarop je waarneemt zijn
gespiegeld
maar omdat je alles omgekeerd waarneemt
lijkt het net alsof jij hetzelfde bent gebleven
en dat de wereld zich gedraaid heeft

de auto's rijden aan de andere kant van de straat
deuren draaien andersom open en dicht
en mensen geven hun linker- in plaats van hun rechterhand bij het
begroeten

het is als bij een waanzinnige die voor de buitenwereld zich vreemd is
gaan gedragen

zij zien een mens die onbegrijpelijke dingen zegt
wartaal praat
nieuwe woorden uitvindt of omdraait

terwijl voor de psychoot het precies andersom is

hij is hetzelfde gebleven
maar de buitenwereld is veranderd
daarin klopt iets niet
er is een algehele sfeerverandering
de dingen lijken anders dan ze waren

6.

michaël met dat verhaal begint het boek
Filosofie van de Waanzin
een boek dat ik heb gekregen van mijn vader
die niet mijn echte vader is
maar wel mijn meest echte

het is een vuistdik boek, waarin nauwgezet
alle facetten van een psychose
worden ontleed en beschreven

voarin het boek heeft mijn vader
keurig op een rijtje
alle nummers van de pagina's genoteerd
waarop hij in de kantlijn
streepjes en uitroeptekens heeft gezet

ik lees vooral die passages
probeer de streepjescode te kraken
omdat ik het wil snappen

wat er met hem gebeurd is in Istanbul

ik wil voor mezelf een voorstelling kunnen maken
van wat er binnenin hem gebeurt
als het misgaat daarboven

7.

gillis mijn naam is Gillis Biesheuvel
geen familie van
of wel familie van een aantal mensen
maar niet van Maarten Biesheuvel
en ook niet van Michaël

ik heb hem ooit lesgegeven op de toneelschool in Arnhem
goede speler
mooie dictie

Michaël wordt ongemakkelijk van het
compliment

dat mag ik toch zeggen
schaam je je nu
dat is niet nodig

kijk nu wordt hij rood
dat had hij toen ook al
dat rood worden

maar het mag toch gezegd worden
je bent een goede speler
je kan heel goed doen alsof
of eigenlijk: je kan hier heel goed echt zijn

hij had eigenlijk maar één probleem
hij kon niet boos worden
en als hij het probeerde
dan geloofde je het niet
dan werd het heel soapy

je hebt eigenlijk twee soorten acteurs
dat zie je vooral goed in improvisaties
je hebt mensen die vooral heel graag boos spelen

en je hebt mensen die van nature geneigd zijn verdrietig te worden

en hij is op zich het soort dat snel boos wordt
maar het raakte niet
het leek wel alsof zijn boosheid
een beetje hol bleef
hij het niet gevuld kreeg
of durfde te vullen
terwijl hij al de rest heel naturel kan spelen

michaël misschien moet je naturel
dan ook even uitleggen
voor de mensen die niet op een theaterschool hebben gezeten

gillis ja jeetje
naturel
hoe leg je dat nu uit
dat je gewoon jezelf bent
terwijl je dan wel iemand anders bent
eigenlijk dat je niet merkt aan degene dat die doorheeft dat hij op een
podium staat
Lucas – hoe zou jij naturel uitleggen

lucas dat je gewoon jezelf bent?

gillis maar dan zou jij ook naturel zijn

lucas ben ik dan niet naturel?

michaël nee ik denk dat enkel acteurs naturel kunnen zijn
jij bent gewoon jezelf

gillis ik had hem denk ik drie vier jaar niet gezien
totdat hij me vorig jaar belde,
uitlegde wat er gebeurd was in Istanbul
en me vroeg of ik met dit project wou meedoen

michaël omdat ik bang ben dat ik ooit gek zal worden en dit me een manier lijkt

om met die angst om te gaan
omdat ik er nu tenminste controle over heb

Lucas schreeuwt

gillis drie dagen later mailde ik hem terug
dat ik mee zou doen
maar, en je moet meteen zeggen
als je het er niet mee eens bent
het leek mij een goed idee
dat jij dan je vader speelt
en dan speel ik jou
snap je?

dus dan speel jij je vader
en speel ik jou
koop ik een mooi Italiaans pak
kom ik een beetje naturel op
beetje charmant glimlachen naar het publiek

en dan zie jij jezelf
en kun jij je volledig inleven in je vader

michaël zoals in de Rheniusmachine

gillis wat is dat?

michaël ja dat ken je nu nog niet
maar in de repetitieperiode lezen we
een boek over waanzin
en dan wordt die Rheniusmachine
een heel bruikbare metafoor

gillis oké klinkt goed
kijk er naar uit om die metafoor straks te kennen

maar inderdaad zoals in de rhesismachine

michaël Rheniusmachine

ik mail terug dat ik het een leuk idee vind
maar – dat ik juist op zoek ben naar een vader
naar iemand om mijn vader te spelen

ik kan jou ook niet echt spelen
omdat ik niet zeker weet
wat er allemaal gebeurd is in Istanbul

gillis maar ik weet dat natuurlijk ook niet
ik weet dat ik in mijn eentje naar Istanbul ging
en dat ik na zeven dagen treinreizen
daar aankwam
en het meteen een geweldige stad vond
ik weet dat ik veel liep
veel in bootjes heb gezeten op de Bosporus
en dat ik na drie weken
met de trein terug naar huis zou gaan
maar dat ik snel uit die trein ben gestapt
toen ik merkte
dat ik mijn medicijnen was vergeten

daarna is het vooral een zwart gat
of kleine zwarte gaten
met flarden herinnering

michaël we weten ook dat je die dag
je hotelkamer kort en klein hebt geslagen
we weten
dat je een vliegticket naar huis hebt gekocht
dat je naar het vliegveld bent gegaan
dat je daar bent ingecheckt
dat je je bagage hebt afgegeven
maar dat je nooit in het vliegtuig hebt gezeten

dat je weg bent gegaan
weg van het vliegveld
we weten dat je kwijt bent

8.

michaël als mijn vader
die niet mijn echte vader is
mij en mijn zus voorstelt
zegt hij
dit is Amber, mijn dochter
en dit is haar broer, Michaël

mijn echte vader verliet mijn moeder
toen ik nog in de buik zat
voor een jarenlange reis in het land van
de Goddelijke Waanzin
waarvan hij pas terugkeerde
toen ik een jaar of twaalf was
om vervolgens weer te verschijnen
op mijn achttiende en drieëntwintigste
hij stierf in 2016
wat me meer deed dan ik dacht

mijn niet-echte vader leerde ik kennen
toen ik twee jaar oud was
op een kinderdagverblijf
waar hij werkte als peuterspeelleider

en na een half jaar
durfde ik hem voor te stellen aan mijn moeder
en er gebeurde wat ik hoopte
ze raakten verliefd
kregen mijn zus
en werden zo een echt gezin

op 21 november 2017
een gure dinsdag in de herfst
vertrok hij naar Istanbul
voor wat een reis van een maand
zou moeten worden

hij vertrok vanaf Utrecht Centraal
met de trein
eerst naar Wenen
van Wenen naar Budapest
van Budapest naar Belgrado
van Belgrado naar Sofia
waar hij twee dagen over deed
en van Sofia met de nachttrein
naar Istanbul

zeven dagen door Duitsland, Oostenrijk Hongarije, Servië en Bulgarije
en dat alles
omdat hij in Istanbul
het Museum van de Onschuld wilde zien

dat is een echt museum
gemaakt door de echte Turkse schrijver
Orhan Pamuk
die daarvoor een echte roman had geschreven
met dezelfde titel
Het Museum van de Onschuld

in dat vuistdikke boek vertelt een oude man Kemal
het verhaal van zijn leven
aan de schrijver van het boek
die in het boek Orhan Pamuk heet
de oude man vertelt vooral
over de onmogelijke, verboden en gelukzalige liefde
die hij met zijn achternicht Füsün deelde

hij haalt herinneringen op
aan de hand van alle spulletjes
die hij in zijn leven bewaard had
omdat ze hem aan haar deden denken

Pamuk heeft later al die spulletjes
kammetjes, foto's, postkaarten, serviezen

een zomerjurk
bij elkaar gescharreld
en samengebracht
in wat nu een echt museum is
waar hij ze tentoonstelt
in tachtig kleine vitrinekastjes

daarnaast staat steeds een regel tekst
dit is de sigaret die Füsün rookte
toen ze elkaar voor de laatste keer zagen
dit is de pen waarmee Kemals vader schreef

het zijn een soort kijkdoosjes vol liefde

het Museum van de Onschuld
is een klein museum
in wat ooit een woonhuis moet zijn geweest
in de wijk Kabats
op een steenworp afstand
van de drukste winkelstraat van Istanbul
vlak achter het Nederlandse Consulaat
op donderdag 8 december had ik net
een première achter de rug
en sta ik in de foyer mijn echtste zelf te zijn
als ik zie
dat ik vijf gemiste oproepen van mijn zus heb

het Nederlandse Consulaat in Istanbul
had haar gebeld
ze hadden de verzekeringsgegevens
van mijn vader nodig

een hoteleigenaar had hem zonder geld,
zonder bagage en zonder paspoort
bij hen afgeleverd

hij was verward

en kon het verschil tussen echt en niet-echt
niet zo goed meer onderscheiden

9.

gillis ik had vijf gemiste oproepen van mijn zus
ik had net de première achter de rug
van een voorstelling
en mijn zus zegt
dat ze in het huis van mijn vader is
ze is tussen al zijn spulletjes
tussen de kammetjes, foto's, postkaarten, boeken
aan het zoeken
naar zijn verzekeringspapieren

nog aan de telefoon besluiten mijn zus en ik
dat we naar hem toe moeten gaan

hij is al vaker psychotisch geweest

de laatste keer was toen ik twaalf was
en hij op reis naar Gambia was gegaan
toen hij terug kwam
moest hij drie maanden
op de gesloten afdeling van Den Dolder zitten

ik verlaat met mijn moeder het premièrefeestje
ik laat aan een paar mensen bezorgd weten
dat we morgen niet kunnen spelen
omdat mijn vader mensen moet zien
die hij vertrouwen kan
mensen die hem kunnen begeleiden
terug naar huis

10.

michaël in een van de tachtig vitrinekastjes
kijkdoosje 32
hangt een kaart van Istanbul
de Bosporusriver, de Gouden Hoorn
naast de kaart hangen postkaarten
van een meisje in zwart-wit

Pamuk zegt op de audioguide
dat hij nooit foto's van zijn hoofdpersonen
op de covers zet
omdat hij wil dat iedereen in zijn hoofd
zich zijn eigen personage kan voorstellen

maar, zegt hij,
toen hij deze postkaart
op een rommelmarkt vond
waarop een statig meisje
voor de Galatatoren staat
herkende hij in haar houding
onmiddellijk Füsün
iets in haar houding deed hem geloven –
dit is haar

en toen hij de kaart liet zien aan zijn tante moest ze huilen
en zei ze: dit is Füsün

als ik dat hoor begin ik te twijfelen
ik dacht de hele tijd
dat het een goed volgehouden fictie was
van Pamuk
dat hij gewoon een constructie verzonnen had
waarin een personage zijn verhaal
aan de schrijver vertelt
en dat hij nu in dit museum
die fictie verder speelt

maar hoe langer ik tussen de doosjes loop
en hoe meer details Pamuk me meedeelt
over de spullen die daar staan
hoe meer ik begin te twijfelen
of er wellicht niet toch echt een Füsün
en een Kemal
in het echte Istanbul hebben bestaan

11.

gillis de ochtend na de première
bellen we terug naar het consulaat in Istanbul
we worden doorverbonden
met Buitenlandse Zaken in Nederland

we zeggen dat we eraan komen
dat we de gegevens hebben

michaël sorry
jullie moeten het consulaat in Istanbul hebben

gillis ja zeggen we
die hebben we net gesproken
en zij verbonden ons door naar jullie

michaël o dan zal ik even kijken
wat wij voor u kunnen doen
blijft u even aan de lijn
nee het spijt me wij kunnen hier niets mee
maar ik raad u aan
toch nog even naar hen te bellen
heeft u verder nog vragen

gillis mijn zus en ik
staan inmiddels op Schiphol
in de grote hal voor de McDonalds
mijn zus boekt een hotel
voor als we aankomen straks
en ik word ondertussen heen en weer verbonden
tussen Istanbul, Den Haag
onze verzekering, zijn verzekering
en uiteindelijk krijgen we het ziekenhuis
aan de lijn
waar hij naartoe is gebracht

michaël het consulaat zegt
dat hij agressief was die nacht
en daarom
door de beveiligers van het ziekenhuis
op straat is gezet

het ziekenhuis zegt dat dat niet klopt
dat ze simpelweg geen medische reden hadden om hem binnen te
houden
toen hij die nacht weg wou gaan

gillis maar waarheen is hij dan gegaan

michaël dat noteren we hier niet
ik kan u wel het nummer geven
van het consulaat
dan kunnen zij jullie misschien verder helpen

gillis en als we het vliegtuig instappen
dan dringt het pas echt tot ons door

ergens loopt een vader
zonder paspoort
zonder bagage
zonder medicijnen
door de straten van een miljoenenstad
en niemand weet waar hij is

12.

michaël hoeveel gezichten zouden er in je hoofd zitten?
hoeveel gezichten zou je herkennen
als je ze tegenkomt op straat of op een foto?

stel dat er in je hoofd een kaartenbak zit
met in die bak fiches van elk gezicht dat je kent
het gezicht van je vader, je moeder
je vrienden van vroeger,
Hans Kraay senior, Hans Kraay junior
George Clooney, Erwin Krol
hoeveel fiches zouden er dan
op dit moment in die kaartenbak zitten
duizend? tienduizend?
het meisje dat je elke week helpt bij de bakker je dokter, Louis van
Gaal, Theo Maassen Hennie Stoel, Hennie Huisman
François Boulangé, Angela Merkel
meer dan tienduizend?

en stel dat je op een dag op straat loopt
je loopt je hotel uit
je eet je ontbijt
komkommer met tomaat, fetakaas, olijven
je bent net opgestaan
het is druk
het is warm
de minaretten galmen
auto's toeteren
en jij
jij hebt slecht geslapen
maar dat voel je niet
je voelt drukte
je voelt het toeteren van de auto's
je voelt het slenteren van de toeristen
je voelt de tomaten
zanderig en droog

de olijven bitter
de straling van de huizen
dat voel je allemaal wel
niet je vermoeidheid

en stel dat dan en daar
hier en nu
die kaartenbak in je hoofd
langzaam los begint te komen
waardoor de meer dan tienduizend fiches
een beetje beginnen te zweven door elkaar

gezichtstrekken en namen
verwisselen van de reclameposters
naar een man die je gisteren zag
en vice versa

en je weet dat tijd een illusie is
dat ruimte niet bestaat
dat die mensen die je ziet
die langs je lopen
terwijl jij stil bent blijven staan
eigenlijk alleen maar in jouw hoofd bestaan
in die kaartenbak
waarin iedereen waarschijnlijk altijd al zat
maar nu pas één voor één naar boven komen
omdat ze reflecteren in je oog

en je weet dat jij in die van hen zit

al die mensen die naar je kijken
die zelf ook zo'n kaartenbak
in hun hoofd hebben
beschrijven waarschijnlijk op dit moment
het kaartje bij jouw gezicht

ze weten wie jij bent

wat je hier doet
in Istanbul

en je voelt
je voelt je rustig
je voelt je verbonden
met die gezichten om je heen
met jouw gezicht dat zich nu verplaatst
van de hoek van de straat
waar je staat
naar het hoofd van die man
die naar je kijkt
en je vraagt jezelf af
hoe wil ik in jouw hoofd terechtkomen

misschien als clown
als acrobaat
als moppentapper
chagrijn

in ieder geval
denk je
moet je hem nu iets geven
hij die nu zo naar je kijkt

je wilt zo duidelijk mogelijk
in zijn kaartenbak komen te staan
zodat je in hem
voor eeuwig blijft voortbestaan

13.

gillis Istanbul
dat tot 1930 Constantinopel heette
en daarvoor Byzantium
is de hoofdstad geweest
van het Ottomaanse rijk
het Byzantijnse rijk
en het Romeinse rijk

in 500 na Christus
telde ze al 500.000 inwoners
wat haar eeuwenlang tot verreweg
de grootste stad van Europa maakte
duizend jaar later kende ze nog steeds
die half miljoen mensen
maar vanaf de zeventiende eeuw
begon het inwoneraantal langzaam te klimmen
en in 1955 bereikte de stad één miljoen inwoners

momenteel wonen er zestien miljoen mensen
op dat hele kleine stukje aarde
vijf en half duizend vierkante kilometer
wat een tiende is van Nederland

de stad kent drie delen
gescheiden door water
je hebt oost en west
van de machtige Bosporusrivier
wat ook de scheiding is
tussen het Aziatisch en het Europese continent
en dwars door dat Europese gedeelte
stroomt de Gouden Hoorn
een zijtak van de Bosporus

de drie delen hebben zevenentwintig wijken
die allemaal een eigen politiebureau hebben

die eigenlijk niet met elkaar spreken
en eigenlijk ook geen Engels
wat wij pas doorkregen
op dag twee

we zoeken onze vader
hij is lang, heeft lange benen, lange armen
ziet eruit als een kunstenaar
maar nu waarschijnlijk eerder
als een zwerver

hij heeft vermoedelijk geen jas,
geen bril, zwarte kleren
en heeft medicijnen nodig

hij tekent graag, leest veel
en boezemt geen angst in
tenzij hij kwaad is
dan is hij tot alles in staat

14.

michaël hier een bericht van de andere kant
het water glinstert in mijn hoofd
en niet zoals ik altijd dacht
op het water

de glinstering is geen eigenschap van het water
maar van mijn zicht
het is licht en licht bestaat enkel in reflectie
die in mijn ogen valt

in Istanbul lopen vrouwen met hoofddoeken
tussen dames met opgevolde lippen en minirok
Beşiktaş-supporters tussen
de fans van Galatasaray
toeristen en vuilnismannen delen de straten
maar zien toch allemaal iets anders

net als een vlieg of een hommelt of een spin
andere dingen zien
niet omdat de wereld
maar hun hersens anders zijn

net zoals de glinstering niet op het water
maar in mijn ogen zit
als je het helder ziet
zie je hier
drijvend op water
duidelijk de oerkracht van het vuur en de aarde
de zon, de lucht, het water
en voel je door het kabbelen van de golven
hoe er buiten het denken
buiten het hoofd waarin de reflectie bestaat
er een andere kant is
zoals Kant al zei

het is geen toeval denk ik
dat hier water
Azië met Europa verbindt
en met hetzelfde water
Azië van Europa scheidt

alsof scheiden en verbinden hetzelfde zijn
in dit oud Ottomaanse, ondermaanse
waar de stralen van de geschiedenis gunstig zijn
waar oost west meets
en Confucius Kant raakt en wal
zodat zwervers hier zieners zijn
van de andere kant van de waterlijn

15.

gillis auto's toeteren
schijnbaar zonder reden
alleen om te laten weten
dat ze bestaan

er is de sitarspeler op straat
stemklankzang
appeltjestabakwalmen

er zijn straten vol toeristen
letters op gebouwen
waarvan ik de H en M herken
en dan als ik beter kijk
zijn ze er allemaal
de Zara's, Sacha's, Dolce's en Gabbana's

ik was vergeten dat de meeste steden
op heuvels zijn gebouwd
na twee straten op en neer ben ik moe
en mijn zus heeft het idee
om overal posters op te hangen

ik knik – goed idee
maar hoop dat we hem vinden
voordat we posters aan het lamineren zijn

er zijn huizen zonder daken
muren van hout met gaten
ontelbare steegjes
parkjes waar mannen zonder schoenen hangen
Istanbul is lief voor zijn katten
ze zien er uit als graafjes en gravinnen
sultans van de oude dagen
voor winkels en hotels staan bakjes water
en soms zelfs brokjes

en dozen voor hen om in te slapen

maar ik weet niet
hoe lief Istanbul is
voor een vader
op den dool

we gaan langs bij het Museum van de Onschuld
laten zijn foto achter, onze contactgegevens
werpen een blik naar binnen
en staan dan weer buiten

Amber, mijn zus, was hier eerder
en kent wat mensen
en iedereen die we spreken
zoekt met ons mee

alleen de instanties niet
die zwijgen in alle talen
zeggen ons te wachten
tot maandag als ze werken

alsof een psychotische vader
in deze miljoenenstad
weet hoe hij wachten kan

16.

michaël ik wacht aan de kaai
tot de vissers terug zijn
voor 60, 70 lira nemen ze me mee
de Bosporusrivier op
links de Gouden Hoorn
en aan de overkant
begint Azië
ik reis vaak heen en weer
heen en weer
naar de andere kant en terug

ik vraag de schipper
een mooie sterke man
stil te liggen
precies op de grens
om te voelen hoe de dag overgaat in de nacht
Europa in Azië
lucht in water
licht in donker

de schipper begint te spreken
hij spreekt Turks
maar ik begrijp zijn ondertaal
hij is een vader, net als ik,
en zweeft op het water, net als ik
en hij geniet van het zitten tussen twee kades, net als ik

zijn woorden zijn treden
waarop ik naar boven klimmen kan
hij spreekt over Amber
wat zou kunnen
omdat Amber hier eerder was
ook op deze plek

ooit was amber het meest waardevolle goed

zegt hij, wist je dat?
dat vroeger iedereen amber zocht

ja, zeg ik, Amber is een schat
dat is de reden dat ik haar zo mis

de visser troost me
ik omarm hem stevig
voel zijn zwarte haren tegen mijn wang
en denk dan dat Jezus ook een visser was
die zomaar over zee liep
dat zongen ze vroeger toch
op het feest
van je vrienden, in Sneek

terug aan land
probeer ik rustig te zijn
ik word opgejaagd
van die vaste grond onder mijn voeten

ik weet dat ik niet op mag vallen
gewoon mezelf moet zijn
naturel als nooit tevoren
voor de rol van mijn leven

niet teveel denken
dat is belangrijk
stoppen met gedachten
denk aan wat je hebt geleerd
stilstaan op de hoek van deze straat
zodat de helpers van Erdoğan
me niet kunnen zien

ik lees graffiti op de muur
probeer boodschappen te ontcijferen
zie de camera's hangen
maar ik kan ze ontwijken

door onder zeil te gaan
het water op
naar je vrienden in Sneek te gaan
zij zullen je redden
maar je moet hen wel vertrouwen
want zij houden al je gedachten in hun hand

dus wees naturel
wees water
wees helder
en heerlijk
heerlijk en helder als Heineken in godsnaam

17.

gillis op pagina 349

van Filosofie van de Waanzin

staat er een streepje en een dubbel uitroepteken bij een korte passage

‘de macht die alcohol over de mens heeft
moet ongetwijfeld worden toegeschreven
aan het feit dat deze de mystieke vermogens
van de menselijke natuur kan stimuleren
die gewoonlijk worden onderdrukt
door de harde feiten en kritiek van de
nuchtere staat

nuchterheid doet inkrimpen
maakt onderscheid
en zegt nee

dronkenschap brengt expansie
schept eenheid
en zegt ja

alcohol is feitelijk de grote opwekker
van de ja-functie in de mens
hij brengt zijn adept van de kille omtrek
der dingen naar de stralende kern
het maakt hem een tijdlang één met de waarheid’

michaël die niet te kennen is, proost

gillis zo ziet hij zichzelf graag
als hippie, als bon vivant

michaël zo zie ik hem graag
als iemand die zonder remmen ja kan zeggen tegen het leven
als avonturier van de vrije geest

gillis we krijgen een bericht via Facebook
een man heeft van een taxichauffeur
het paspoort gekregen van mijn vader
en is hem gaan googelen

hij zegt dat de taxichauffeur boos was
omdat hij mijn vader van het vliegtuig
naar een hotel had gebracht
maar dat hij geen geld bij zich had

dat is nieuws voor ons
hij zou oorspronkelijk met de trein
terug naar huis komen
maar had een dag nadat hij zou vertrekken
gebeld naar een vriendin met de vraag
of hij tweehonderd euro kon lenen
voor een vliegticket
zij had dat geld gestuurd
en we wisten
dat hij een vliegticket gekocht had
dat wisten we

we wisten niet
dat hij naar het vliegveld was gegaan
hij blijkt zelfs te hebben ingecheckt
op het vliegveld
zijn bagage te hebben afgegeven
maar toen heeft iets hem doen besluiten
om om te draaien
en terug naar het hotel te gaan

18.

michaël op de heenweg had ik
een compartiment voor mij alleen
nu slaapt er een grote man in
die me niet groet
niet aankijkt
en meteen gaat slapen
ik voel me opgesloten in de trein
terwijl ik de trein normaal met vrijheid associeer

ik wil mijn medicijnen pakken
en zoek in mijn tas
pak mijn spullen uit

de man doet alsof hij slaapt
niet hoort hoe ik in mijn spullen graai
maar ik heb hem door
hoe hij zijn ogen opeen perst
om mij maar niet te zien

ik probeer stil te zijn
maar onzichtbaar zijn lukt me niet
en van buiten blijf ik rustig
dat weet ik zeker
maar ik heb wel evenveel voor dit kaartje betaald
en hij ligt hier rustig nep te slapen
en ik ben me voor hetzelfde geld
aan het inhouden
terwijl ik hier toch ook mag zijn
het is niet
omdat ik ooit in Den Dolder heb gezeten
dat ik niet meer mee mag doen
ik leg mijn treinkaart voor hem neer
zodat hij ziet dat ik hier ook mag zijn
net als mijn spullen
die ik één voor één uitpak

en uitstal omdat ik op zoek ben
naar mijn medicijnen

ik maak heel precieze stapeltjes
van alles wat ik bij me heb

als ik bij stapel dertien ben gekomen
weet ik het zeker
mijn medicijnen liggen nog op het kastje
naast de wc
in het hotel waar ik sliep

ik draag de trein op om het tij te keren
hier en nu
en waarschijnlijk heb ik iets
van de gunstige stralen van de geschiedenis
op me geladen
want de trein stopt
in een buitenwijk van Istanbul
ik gooi mijn spullen in mijn tas
en stap de trein uit
bon soir roep ik
in het gezicht van de dikke man
die naar me gromt
ik hoop dat u lekker slaapt
de rest van je leven
en ik storm naar buiten
waar de lucht heerlijk is
vrij
als Istanbul
ik haast me weg van het station
omdat ik een taxi vinden moet
terug naar de basis
waar er één de baas is

gillis als we eindelijk van ING
zijn betaalgegevens mogen inzien

zien we dat de taxi bij de Irish Pub is gestopt
en dat hij daarna naar een nachtclub is gegaan

michaël en als ik de bonnetjes mag geloven
heb ik die avond honderden lira's uitgegeven
aan iedereen die het hebben wou
omdat alles er was
het nu oneindig leek
en niets zo lekker smaakte als ja-zeggen
tegen het leven

gillis zo lekker blijkbaar
dat je uit de Irish Pub bent gezet
je schoenen hebt gegooid
naar mensen op straat
geslagen bent
en daarna je hotelkamer hebt verbouwd

19.

gillis als ik met het consulaat bel
ben ik me bewust van de internationale spanning
de Turkije-rel is drie maanden oud
de ME kon een gewapend conflict
op het nippertje voorkomen
toen een Turkse minister naar Nederland kwam om campagne te
voeren

Erdoğan noemde Nederland fascistisch
en een nazi-overblijfsel
de Telegraaf kopte
wij zijn hier de baas
en het reisadvies naar Turkije is aangepast
er wordt geadviseerd om op te passen
samenscholingen te vermijden

de diplomatie loopt op eierschalen
kopt het AD

maar de consul zegt na twee dagen bellen
persoonlijk een afspraak toe
voor zondagmiddag

op onze derde dag in Istanbul
drinken we koffie met hem
waar hij zo content mee is
met deze daad van barmhartigheid
waarbij hij zijn zondagmiddag opoffert
om twee onderdanen van het koninkrijk
gerust te stellen
dat onze blijdschap al snel oplost in de koffie
als blijkt dat dit het enige is wat ze gaan doen

zij gaan niet bellen naar de ziekenhuizen
niet naar de zevenentwintig politiekantoren

niet naar de media

we staan op
en laten hem achter

gaan zelf langs opvangtehuizen voor zwervers
naar een vluchtelingenkamp
buiten Istanbul
en een vriendelijke man
neemt ons mee naar een dagverblijf
voor ouden van dagen

we laten foto's zien
spreken mensen

en twee keer denk ik hem
in een flits te zien in de menigte
als we langs rijden met de auto
maar het moet mijn verbeelding zijn geweest

dan gaan we terug naar ons hotel
houden ons dagboek bij
reageren op social media
en praten het thuisfront bij

licht uit?

michaël en ik vraag of het even aan mag blijven
als het donker is
is er weer een dag voorbij

20.

michaël ik weet niet of ik jou kan spelen

gillis waarom niet?

michaël ik ben bang dat het te verwarrend is

gillis maar we zochten toch ook een soort verwarring

michaël ja nee natuurlijk
maar praktisch
is het misschien te onduidelijk, snap je

gillis nee wat bedoel je precies

michaël het punt is – zoekt excuus
dat ik tijdens de zoektocht naar jou in Istanbul
mezelf heel veel heb gefilmd
en ik wou die beelden misschien gebruiken voor de voorstelling
maar dat kan dan niet,
want dan zou het lijken
alsof ik aan het zoeken ben naar mezelf
en het is een zoektocht naar een vader

gillis heb jij beelden gemaakt van jezelf
terwijl je op zoek was naar mij

michaël ja, ik heb denk ik zo'n 40 uur materiaal
van de zoektocht

gillis wat heb je dan gefilmd

michaël gewoon beelden met mijn telefoon
dat ik en Amber in de taxi zitten
en door de straten rijden
om te kijken of we je ergens zouden zien

gillis je hebt door de straten gereden
van een miljoenenstad
in de hoop je vader te zien
op de hoek van de straat
en je hebt dat gefilmd

michaël ja

gillis en wat zie je dan op die beelden

michaël gewoon ik in de taxi
die uit het raam kijkt

gillisven dat heb je dan gefilmd
dat je uit het raam kijkt?

michaël ja

gillis dus niet dat je in je telefoon kijkt
en een soort dagboek bijhoudt
maar je keek uit het raam
in de hoop in de straten van een miljoenenstad
je vader te zien
en je filmde dat
en terwijl je dat deed
deed je alsof de camera er niet was

die je dus zelf in je hand hield

michaël ja,
ik dacht dat kan ik later misschien gebruiken
voor een voorstelling
dat dacht ik
dat is toch niet zo gek

gillis nee, misschien niet

ik zou er zelf gewoon niet aan denken

ga je ze gebruiken?

michaël nee ik zat daar ook al over te twijfelen hoor

gillis ja weet je wat het ook is als ik die beelden zie
dan geloof ik het net niet helemaal
ik geloof net niet helemaal dat het er zo uit ziet
snap je – het ‘op zoek zijn naar je vader’

als ik de regisseur was geweest zou ik zeggen
‘we pakken nog even take twee –
en nu even met iets minder bewustzijn’
niet persoonlijk bedoeld hè
gewoon mijn eerlijkheid

michaël ja tuurlijk

gillis en ten tweede
weet ik niet of ik houd
van filmbeelden in het theater
het is toch fijn
als iedereen zijn eigen voorstelling
ervan kan maken
en met film is er toch een beetje het gevaar
dat je plots de werkelijkheid binnenlaat
die dan meteen ook de enige waarheid wordt

21.

michaël in Istanbul viel ik elke nacht
als een blok in slaap
een stevig blok
waar ik op kon staan

drie maanden later lig ik in bed
in mijn huis in Amsterdam
en dan pas komen de gedachtes terug

gedachtes over angsten
en angsten voor gedachtes

de gedachte dat alles wat er zich afspeelt
in de wereld
vastzit aan mijn hoofd
zoals Kant al zei
en de angst dat als je je hoofd verliest
je daarmee dus alles verliest
je wereld
je plek daarin

ik lig in bed
en heb net een podcast geluisterd
over een acteur
die bezig was met het ontwikkelen
van een tv-serie over zijn leven
hij was al een tijd aan het spreken
met een producer
over de pilot-aflevering
die ze zouden maken
maar hij twijfelde zelf
of hij wel goed genoeg kon schrijven

en op een ochtend loopt hij door New York
en is er plots van overtuigd

dat de producer hem te hulp schiet
dat zijn producer nu op dit moment
hem stiekem aan het filmen is
zodat hij niet hoeft te schrijven
maar gewoon zichzelf kan zijn

die gedachte geeft hem energie
dit is zijn kans
om zijn ultieme eerste aflevering te maken

hij rent rond
dwars door New York
elke ontmoeting is een impro-opdracht
elke vreemdeling een acteur
die zijn producer daar speciaal voor hem
heeft neergezet

er zijn filmpjes op YouTube
dat hij door een park rent
achter twee kinderen aan
terwijl hij schreeuwt
ik ben een hond, ik ben een hond

op het einde van die dag
ligt hij op de grond in een metrostation
te huilen dat het filmen nu moet stoppen
en of er alsjeblieft iemand cut kan roepen

tien jaar later heeft hij een boek geschreven over zijn psychotische
episode
en gaat hij het hele land door met lezingen
over geestelijke gezondheid
en het accepteren van je donkerste dagen
dat je daardoor niet een minder mens bent

dat boek blijft zo populair
dat een bevriende filmregisseur aan hem vraagt

of hij er geen documentaire over mag maken
hij stemt in
en de regisseur regelt een cameraploeg
die hem volgt

en terwijl hij gefilmd wordt
en gevolgd door de camera
glipt hij haast onmerkbaar
terug in dezelfde groef
als waar hij tien jaar daarvoor in zat

hij weet zeker dat er naast die zichtbare camera's
ook nog onzichtbare camera's zijn
en hij spreekt tot hen
en hij weet:
dit is de tv-show waarvan hij droomde
dit is de show van zijn leven

ik sta op uit bed
merk dat ik mezelf niet over durf te geven
aan de slaap
ik monitor mijn gedachten
hou mijn kronkels in de gaten
zodat ze niet uit de bocht kunnen vliegen
ik zoek controle op wat ik denk

Wouter Kusters schrijft
in Filosofie van de Waanzin
een vuistdik boek
dat er drie stadia zijn in de psychose

in de eerste fase
loopt alles door elkaar
verdwijnen conventies
betekenen dingen plots iets anders
dan ze eerder deden
en wordt het verschil tussen verleden en heden uitgewist

in de tweede fase
belandt een waanzinnige in extase
hij is dan in een alomvattend heden
en gedraagt zich als een kind
of als een dier
of in ieder geval zonder rede

veel mensen verlangen terug naar dit gevoel
sommige omschrijven het als verlichting
als een goddelijke staat
alsof ze zijn aangeraakt
door een straal van kennis
alsof je vanaf de top van de berg
een overzicht hebt
en in je buik voel je kriebels van de afgrond
maar jij voelt ongeloofelijke controle
en balanceert met grote precisie op het randje

in de derde fase
ben je neergevallen
en bouw je op de brokstukken
van de oude wereld
een nieuwe wereld
schrijft Wouter Kusters
een nieuwe wereld die terug betekenis heeft
en een soort van coherent is
maar alleen voor degene die hem gecreëerd heeft

dit is de fase van de wartaal,
het murmelen, het geheimschrift

tijdens een extase
wordt iemand dikwijls opgesloten
in een isoleercel
maar in de derde fase
is hij vanuit zichzelf geïsoleerd

opgesloten in zijn eigen werkelijkheid

ik open mijn laptop
google informatie over Wouter Kusters
en lees in een interview
dat toen hij voor dat boekje
zijn psychose beschreef
die hij als student had gehad
zijn hoofd zich die werkelijkheid
weer eigen maakte
waardoor hij opnieuw verdwaalde
opnieuw moest worden opgenomen

en dan ben ik plots zo bang
om me te gaan inleven
in het hoofd van mijn vader
of om op zoek te gaan naar mijn waanzin
om mijn hoofd een andere logica te voeren
die zo sterk is
dat hij een groef kan trekken in je brein
en je kan laten ontsporen

liever gek dan namaak
zei mijn vader altijd
en ik probeer mezelf met die gedachte
rustig te krijgen

adem in
adem uit
zuurstof in je bloed
rust in je gemoed

ik denk aan mijn vader
mijn meest echte vader
hoe hij heel zijn leven aan het balanceren is
met weinig prikkels
en rust en regelmaat

en medicijnen
om maar niet uit te bocht te vliegen

ik denk aan hoe hij na elke episode
terugkomt met grootse verhalen
over zijn snelheid
over de bochten
over het vliegen
maar nooit over het vallen

hij maakt er verhalen van
denk ik
alweer iets wat we gemeen hebben

22.

gillis ik mis het soms nog wel
het zweven op de lijn

al heel mijn leven
word ik aangetrokken tot het duistere
het donkere
de andere kant

als een omgekeerde mot
die zich in inkt wentelen wil
die in een bad vol octopussenmelk
baden wil

en als ik daar dan ben
wil ik er weer uit
weg van de zelfkant
waar de aan-lager-wal geraakten leven

dus balanceer ik graag
op de rand van de afgrond
als een volleerd tangodanser
één stap naar voor
twee naar achter

zodat ik niet val maar opstijg
en geniet van het uitzicht

dat je van boven hebt

als je langs de walmen waarop je zweven kunt
naar hogere sferen bent geklommen
en vanop een zelfgesponnen wolk
naar beneden kijken kunt

hoe je daar de boodschappen doet
je HEMA-worsten koopt
verpakt en verprakt tot hutspot
afspraak en regelmaat
hoe je je wekkerradio laat versnoozen
tot midderdag
en je opstaat
om je voor te bereiden op de nacht

die altijd hetzelfde is – zo geordend
als het tikken van de wijzers van een klok
die draaiden rond het middelpunt
van de lichtvlekstip op de theatervloer
met het zaallicht dat uitgaat en aangaat
het publiek dat binnenkomt en vertrekt
de tocht naar het theater om vijf uur
wijnkje, aspirine, sigaretje
en de tocht daar vandaan
richting de nacht

ik zou liegen als ik zeggen zou
dat ik het liever had gemist
wat niet betekent dat ik het nu mis
het leven aan de andere kant
waar je buiten de werkelijkheid staat
en je een deel van de waarheid vinden kan

waar kunst voor mij ook over gaat
toen ik Michaël in de klas had
herkende ik in hem de toneelschoolstudent
die ik zelf was

altijd bang om te vallen
bang om niet te weten wat je doet
het gevoel dat er iets buiten je is
waar je je aan over moet kunnen geven
zoals een voetballer lichaam moet worden

omdat zijn denken de snelheid van de bal
niet bij zal kunnen houden

we deden King Lear, in de derde
en hij moest de koning spelen
die razend op de hei de storm vervloekte
regen, donder, vuur –
jullie zijn mijn dochter niet
en Michaël wou niet springen
omdat hij vallen enkel als falen zag
en niet als het begin van vliegen

ik twijfel of ik hem iets moest zeggen
over hoe ik het zweven heb moeten leren
en hoe didactisch dat zou zijn

ik dacht aan Dead Poets Society
waarin Robin Williams zijn klas op tafel
laat staan om het lokaal van een andere
kant te bekijken
maar vond dat toch een wat slap aftreksel
van het daadwerkelijk loskomen van de grond

michaël je toonde me een filmpje
van Patti Smith
de lievelingszangeres van mijn vader
maar dat wist jij toen nog niet

gillis nee ik wist niets van jouw vader
ik wou je enkel helpen minder bang te zijn

michaël Bob Dylan kreeg de Nobelprijs
voor de literatuur

gillis precies tien jaar nadat
Orhan Pamuk die had gekregen

michaël maar omdat Dylan
niet naar Stockholm wou komen
nam Patti Smith die voor hem in ontvangst

gillis ze zou in het statige stadshuis
van Stockholm
een nummer zingen
voor de koning en koningin van Zweden
en de fine fleur van de wetenschapswereld
the greatest minds of our generation

waar zat je nou
mijn mooie jongen

michaël where have you been
my darling young one

gillis ik liep op de flanken
van twaalf grijze bergen
ik liep en ik kroop op zes kromme wegen
ik stond in het midden van acht droeve bossen
ik stond voor een dozijn dode oceanen
ik zat tienduizend meter onder de grond

een Dylan-nummer dat psychotisch zou zijn
als je het als waar zou lezen
maar waar is als je het leest als poëzie

ze zat klaar, in een schitterend stijlvol pak
zong het eerste couplet
en haar hersens maakten kortsluiting
een paar kaartenbakken in haar hoofd
begonnen te schuiven
en ze viel uit haar tekst
wist niet hoe ze verder moest
met de hele wereld die naar haar keek

ze schreef er later over
dat ze wel door de grond kon zakken
van schaamte
maar de volgende ochtend
in de rij voor het ontbijtbuffet van het hotel
kwamen al de Nobelprijswinnaars ontroerd naar haar toe
ze zeiden
dat ze nog nooit zoiets waars hadden gezien
dat ze helemaal niet
naar haar falen hadden gekeken
maar naar het falen
en dat ze daardoor naar hun eigen falen hadden mogen kijken
en dat ze zo blij waren
dat daar op die statige avond
waarop prijzen werden uitgereikt
ruimte voor was

hier bestaat er niet zoiets als vallen
zei ik tegen Michaël
vallen doe je buiten deze muren
want als je hier valt
is het niet jouw vallen
maar het vallen
dat maakt het ook zo verslavend
om hier te zijn

muziek

23.

michaël de volgende dag
gaan we mee naar het huis
van een jongen van een jaar of vijfentwintig
die we gisteren nog niet kenden
maar die vandaag de hele ochtend
met ons op pad is geweest
als vertaler en chauffeur

nu lijkt hij moe en stelt hij voor
om bij hem thuis wat thee te drinken
bij te komen

gillis we gaan een poort door
lopen achter hem aan
door een lange smalle gang
en komen als we een binnentuin oversteken
in een pand
dat wel iets wegheeft
van een krakershol in de jaren tachtig

michaël er is graffiti op de muren
er hangt een knuffelbeer
omgekeerd tegen het plafond
naast een aftandse discobal
en voor de ramen
hangen gordijnen aan spijkers

gillis we zitten op een oude rode bank
ergens in een woonkamer
in een wijk
ergens in Istanbul, Turkije, Europa, de Aarde
die zich door het heelal beweegt

naast ons zit een jongen
die de krant las toen we binnenkwamen

de chauffeur, vertaler, vriend voor een ochtend
zegt iets tegen hem in het Turks

michaël en als hij het herhaalt in het Engels
beaamt mijn zus dat we onze vader zoeken

gillis psychose
Museum van de Onschuld
geen contact
geen hulp van de ambassade

michaël ik zit er naast
luister hoe ze het opnieuw vertelt
alsof het al een verhaal is
waarin we meespelen
en voel voor het eerst
sinds ik in Istanbul ben
de moeheid
in mijn benen

en als een kleine schaduw voel ik
dreigend een glimp moedeloosheid
die naar me begint te staren

de jongen die met mijn zus praat
blijkt een journalist te zijn
die nog in Amsterdam heeft gestudeerd
voor een jaar

gillis kan je dat geloven?
hij heeft nog in Amsterdam gestudeerd
hij heeft in dezelfde straat gewoond
als die vriendin van mij
die me toen zo geholpen heeft, weet je nog?
dat is toch ongelooflijk

michaël ik knik
de zon schijnt door het raam op mijn hoofd
en ik probeer het gesprek te volgen
en dan voor heel even
geef ik toe aan de zwaartekracht
doe ik mijn ogen dicht

gillis hij zegt dat we Müge Anlı moeten bellen

michaël wie moeten we bellen?

gillis Müge Anlı
dat is schijnbaar
het grootste ochtendprogramma van Turkije
het heeft miljoenen kijkers
en is elke ochtend drie uur live op tv

ze lossen daar problemen op

michaël wat betekent Müge Anlı

gillis nee Müge Anlı
zo heet de presentatrice
zegt de journalist
zij maakt die show

michaël de jongen staat op en belt
vijf, tien minuten
en zegt dan
het is in orde
morgen om zeven uur staat de taxi klaar
en om tien uur zijn jullie live in de uitzending

24.

michaël een taxi haalde ons op bij het hotel
en nu zit ik in de make-up
een Turkse dame aait mijn hoofd
ik zie Amber witter worden
ze heeft slecht geslapen
waardoor de visagist haar flink bijkleuren moet

liever gek dan namaak
herhaal ik in mijn hoofd
terwijl ik naar de set word gebracht
voor een vlekkeloos toneelstuk
op een hagelwitte bank

ik zit naast mijn zus
kijk om me heen
en moet aan Salinger denken
hoe noemde hij de nepheid van volwassenen nou ook al weer

het publiek zit er klaar voor
later leer ik dat ze betaald worden
om publiek te spelen
om publiek te zijn
ze klappen als het bord dat zegt
en de blonde presentatrice komt op
zwaait naar het publiek
en veinst drie uur lang
onwaarschijnlijke betrokkenheid

yes, yes we are looking for our dad
we don't know where he is

een dikke man in grijs kostuum
is gecast als criticaster
hij zit naast ons op de bank
hij zegt boos dat het toch een schande is

dat het Nederlandse Consulaat
zijn onderdanen zo in de steek laat
waardoor ik weer vermoed
dat er nog iets groters speelt

Müge Anlı stelt me een vraag
en kijkt me dan lang aan
ik glimlach terwijl ik wacht op de vertaling
waardoor het drie seconden stil blijft

en alles stil lijkt te staan
de glimlach van de blonde presentatrice
het buikvet van de criticus
het lampje op de camera

ze hebben me gegoogeld
vragen wat ik doe, thuis
in Hollanda
ik ben acteur zeg ik
en het publiek applaudisseert

25.

michaël de paniek van het niet meer begrijpen
de letters op de borden niet
je herkent ze
kent ze
hebt ze zo vaak gezien
de k, de j, de puntjes op de u
maar de betekenis is duister
duister
duisternis
die valt

gillis mensen kijken op de borden
op hun ticket
op hun telefoon
alles lijkt voor iedereen gewoon
maar jij voelt het wegzakken van de grond

ja, je bent in Turkije
en ja, je spreekt de taal niet
maar wat betekent dat

michaël je zou toch de letters
de klanken moeten begrijpen
de onderstroom

gillis de ondertaal
van het gebroem van de auto's
de vorm van de wolken
de patronen in de tegels
het glas van de muur
michaël de glimlach van die vrouw

gillis die je aankijkt

michaël blijft aankijken

gillis kijkt ze nu nog
waarom blijft ze kijken
wat ziet ze
mag ik hier wel zijn

als je nou maar heel even
heel even
wat adem zou kunnen halen
en wat eten

michaël je moet gewoon terug
terug naar je hotel

gillis daar is alles rustig
daar is alles veilig
daar zullen ze je op bed leggen
en eten geven
zoals ze altijd deden
zonder te vragen
wie je bent
en waarom je geen Turks spreekt

je had het goed gezien
je kunt ze vertrouwen
het is familie
van lang geleden
toen de aarde nog heel was
en er maar vijf families waren
waar de Bijbel over sprak
die van Jeruzalem naar Rome gingen
ik moet dat nodig nog eens rustig uitzoeken
een boek over lezen
de Bijbel natuurlijk
stom dat ik daar niet eerder aan heb gedacht
want hoe gingen ze
die families van Abraham

Ibrahim
Mohammedanen
allemaal hetzelfde
waarom zien ze dat toch niet

focus
ze gingen van Jeruzalem naar Rome
via Constantinopel, Byzantium, Turkije
natuurlijk gingen ze via Turkije
daarom ben je hier
het grote Turkse rijk
van de sultan
dat Azië aan Europa bindt

daarom kijken ze natuurlijk ook naar jou
omdat ze verdrietig zijn
ze waren groot en zijn nu klein
je voelt de tranen van de ruiten stromen
regen, wind, donder, vuur,
jullie zijn mijn dochter niet
nee jullie zijn nu schoffies
ik ken ze
ik woon er tussen

daarom ben ik naar hier gekomen
om te zeggen
dat ze zich geen zorgen hoeven te maken
en dat ze niet naar het journaal moeten kijken

de minister is enkel iets te vroeg gekomen
daarmee bracht ze de plannen in de war
maar het is alleen maar een spel
het is alleen voor de bühne
ze moeten rustig blijven
dan mogen ze heus bij de EU
niet huilen
jullie katers zullen leeuwen worden

alles komt goed
ik ben erbij

bij jullie

hier

26.

michaël we hebben een tip zegt de stem
in mijn oor

gillis we have a tip

michaël en het publiek houdt zijn adem in
ze moeten dit 's nachts al hebben voorbereid
maar ze wachten op het juiste moment
om de banner van breaking in te kunnen starten

gillis a sister in the hospital
recognised the picture
so you have to go there
to see if it's really him
so go go go

michaël zegt Müge Anlı
als we wat verdwaasd blijven zitten
op de hagelwitte bank

de uitzending gaat door
terwijl wij live in een busje worden gestopt
met een producer, een cameraman,
een geluidsman
en de chauffeur

we haasten ons over de kronkelige wegen
toeteren naar voorbijgangers
om te laten weten dat we bestaan

en dan plots als bij toverslag
verandert het jakkeren in rustig rijden
alsof alle haast verdwenen is

gillis we zijn te laat om de hereniging

nog live in deze uitzending te doen

michaël zegt de producente

gillis dus ander plan
we maken nu een reportage
die laten we dan morgen zien
en dan komen jullie morgen
met zijn drieën
om erover te vertellen

michaël ik knik
kan bijna niet geloven
dat we hem straks zullen zien
kunnen aanraken
terug hebben

gillis doe even deze scene opnieuw

michaël wat

gillis doe even deze scene opnieuw
het was niet goed

michaël hoe bedoel je
het was niet goed

gillis let's redo this scene
it's not good,
the camera was not rolling
please

michaël we staan op de parkeerplaats van het ziekenhuis
waar mijn vader misschien binnen ligt
en we moeten terug de auto in
omdat het 'uitstapshot' niet goed was

onderhandelen, boos worden heeft geen zin
je bent acteur, denk ik
je kan dit
gewoon nog even een nieuwe take
en dan is het allemaal voorbij

we doen het opnieuw
ze zijn nog niet tevreden
maar we mogen door

door naar volgende ronde
don't call us, we'll call you

we lopen door het ziekenhuis
ik maak voor de camera's
het 'aan de balie staan wachten shot'
draai me naar Amber
als we door de gangen lopen
zodat de camera mij kan zien
niet voor mezelf
maar om de filmcrew blij te houden

en dan mogen we er niet in
we staan voor een deur
en we mogen er niet in
de verplegers praten in het Turks
er wordt gewezen
we moeten papieren laten zien
en ik blijf rustig en vriendelijk
en ik heb geen idee wat precies het probleem is

al wat ik weet is
dat mijn vader misschien achter die deur ligt
en dat er iemand met een witte linnen broek
en gezondheidsklompen aan
zegt dat we niet naar binnen mogen

gillis de producent fluistert wat met de verpleegsters
en knikt dan
it's good – we can go in

michaël thank you, thank you
maar dan wil de filmploeg mee

gillis we go with you

michaël ik zeg dat me dat onverstandig lijkt
om bij mijn psychotische vader
binnen te vallen met een draaiende camera
in een ziekenhuis in Istanbul
onder het toezicht oog van zijn twee kinderen

gillis it's non negotiable
het is het hoogtepunt van de aflevering

michaël ik zeg dat dat geen goed idee is
dat ik niet weet in welke staat mijn vader is
dat ik niet weet hoe hij gaat reageren

gillis listen – we go inside now

michaël no you stay here
we go inside
and when we say you can come in
then you can film

stilte

gillis ik herkende ze meteen

michaël hé man
hoe gaat het?
we waren je kwijt

gillis ik kon niemand vinden
ik wou met het bootje naar Sneek
maar het lukte niet

michaël nee dat is ook moeilijk
zijn armen en benen zijn met klittenband vastgemaakt aan het bed
maar nu gaan we naar huis

gillis ben ik niet thuis?

michaël je bent in Istanbul in een ziekenhuis
en zodra je kan vliegen
vliegen we naar huis
gillis ben ik nog in Istanbul

michaël hij heeft een luier aan
en een klein t-shirt
overall schaafwonden
verbandjes met bloed

gillis het loopt allemaal wat door elkaar

michaël zijn grote teen is in het verband
zijn nagel ligt er af
en zijn ogen zijn ontstoken

gillis van al de pepperspray

ik dacht dat je dood was
ik dacht Amber is dood

michaël maar ik ben niet dood, zegt ze
ik ben gewoon hier
voor echt

27.

lucas

Oh, where have you been,
my blue-eyed son?
Oh, where have you been,
my darling young one?
I've stumbled on the side
of twelve misty mountains
I've walked and I've crawled
on six crooked highways
I've stepped in the middle
of seven sad forests
I've been out in front
of a dozen dead oceans
I've been ten thousand miles
in the mouth of a graveyard
And it's a hard, and it's a hard,
it's a hard, and it's a hard
And it's a hard rain's a-gonna fall

michaël in een helder moment
weet ik de afspraak
om met hele gezin naar de studio te gaan
af te zeggen
maar ze weten het zo te spelen
dat ik de volgende ochtend in ieder geval
in mijn eentje moet terugkomen
om het verhaal af te maken
hun verhaal
inmiddels

ik word opgehaald met een taxi
die buiten blijft wachten
zodat ik na mijn interview
direct terug naar het ziekenhuis kan gaan

de stem in mijn oor zegt dat ik moet knikken
en ik knik
de stem zegt dat ik Anlı moet bedanken
en ik bedank haar

ik glimlach
merk dat ik mijn dankbaarheid speel
maar ik ben eigenlijk veel te moe
om nog mee te kunnen spelen

lucas
I saw a newborn baby
with wild wolves all around it
I saw a highway of diamonds
with nobody on it
I saw a black branch
with blood that kept drippin'
I saw a room full of men
with their hammers a-bleedin'
I saw a white ladder
all covered with water
I saw ten thousand talkers
whose tongues were all broken
I saw guns and sharp swords
in the hands of young children

michaël en dan kijken we naar de reportage over
hoe we hem vinden
ik zie hoe we uit het busje stappen
op de parkeerplaats van het ziekenhuis
hoe we naar binnen lopen

en ik merk dat ik live op televisie
naar televisie over mezelf zit te kijken

lucas
And it's a hard, and it's a hard,

it's a hard, it's a hard
And it's a hard rain's a-gonna fall

michaël een taxi brengt me terug
naar het ziekenhuis
en als ik de zaal waar mijn vader ligt binnenloop
zie ik een groepje zusters
onder een tv naar mij staan te kijken
ze laten herhalingen zien van wat ik zei
en bespreken dat
met de mannen in grijze pakken op de bank
omdat ze drie uur te vullen hebben

ik kijk naar links
waar mijn vader ligt te slapen
kijk naar rechts
waar de zusters kijken naar mij op het scherm
en dan draaien de zusters zich
bijna synchroon om
naar mij toe
en ze beginnen te applaudisseren
te joelen
zeggen dat ik het goed heb gedaan

alsof het allemaal alleen maar
één groot toneelstuk was
en dan gaat het licht uit
ik val

muziek stopt

28.

gillis tijdens het repetitieproces
wou Michaël dat we met zijn allen
een keer zouden eten bij zijn vader

het huis van zijn vader ziet er precies zo uit
zoals u het zich voorstelt
spulletjes, boeken, platen
en vitrinekasten vol liefde

we aten samen aan de tafel
hij had lekker gekookt
en vertelde nu met grote gebaren
over de avonturen die hij had meegemaakt
hij vond het machtig mooi dat we er waren
dat er straks theater van hem zou worden gemaakt

Michaël vertelde trots
dat hij als kind graag vriendjes meenam
naar zijn vader
omdat er thuis altijd iets gebeurde
en er altijd meer kon dan bij andere ouders

zijn vader zegt
dat hij zo weer naar Istanbul zou gaan
en dan valt het stil

michaël ben je dan niet bang
dat het terug kan komen
dat je weer in dezelfde groef beland
vraagt de schrijver
die mee is die avond
en mijn vader zegt
dat hij zijn leven niet wil laten leiden
door angst

gillis wat zou er eigenlijk gebeurd zijn
als Michaël en Amber je niet waren gaan zoeken
vraag ik

tsja tsja
zegt hij

er borrelt een machine

Michaël blaast op zijn eten
en zegt dan zacht

ik vraag me soms af wat er zou zijn gebeurd
als we niet op die hagelwitte bank
van Müge Anlı hadden mogen zitten

of we je dan ook gevonden hadden

tsja tsja
zegt zijn vader

en staat dan op
om een nieuwe plaat op te zetten
hij zet zijn lievelingsmuziek op
en laat dan vol trots de hoes zien

Patti Smith
had ik jullie al verteld
dat ik een handtekening heb van haar?

29.

op een klein tv'tje zien we Michaël en zijn niet-echte echte vader door
de tuin van de psychiatrische instelling lopen

je ziet ze liefdevol stoeien, naast elkaar lopen door het bos

michaël laatst ben ik nog een lang weekend
in mijn eentje terug naar Istanbul gegaan

ik had niks gezien van die stad
waar we toen in die roes doorheen zijn geraasd

het is zomer als ik terugkom
en warm en drukkend
ik bleef een hele middag
in het Museum van de Onschuld

kastje 18 was mijn favoriet

er liggen daar privéfoto's in
van de Turkse upper class uit de jaren zeventig
die Pamuk op een rommelmarkt had gekocht
toen hij onderzoek deed voor zijn roman

ze poseren voor auto's
of zijn aan het picknicken langs de rivier

boven die foto's hangt een klein schermpje
waarop een tv-reclame in zwart-wit is te zien
ze prijzen Meltem Soda aan
de Turkse Coca-Cola uit die tijd

hij zegt
dat de zwart-wit reclame op het kleine schermpje
gemaakt is in 2010
door een vriend van hem

een filmregisseur
die slijtage en grofkorreligheid
aan het beeld heeft toegevoegd
om het oud te laten lijken

wat voor mij
zegt Pamuk op de audio-guide
de reclame nog echter maakt

de tv valt uit

als ik het museum wil verlaten
tikt een suppoost me op de schouder
pardon zegt hij – sorry voor het storen
maar bent u niet die jongen
die op zoek was naar zijn vader
ja, zeg ik, dat klopt

hij schudt mijn hand
zegt dat ik de groeten moet doen
aan mijn vader
en dan lijkt hij even te aarzelen

zou ik misschien een foto van u mogen maken
vraagt hij
anders gelooft niemand
dat ik u heb ontmoet

licht uit

Istanbul – bericht van de andere kant ging in première op 28 oktober 2020 in Theater Frascati in Amsterdam

Spel	Gillis Biesheuvel Michaël Bloos
Muziek	Lucas Kramer

Concept en regie	Michaël Bloos
Eindregie	Sanne van Rijn
Decor	Lucas Kramer
Lichtontwerp	Wout Panis

www.universumvandewaanzin.nl
www.stichtingnieuwehelden.nl

Met speciale dank aan Jochum Beetsma en Amber Bloos.

Freek Vielen (Utrecht, 1985) schrijft, speelt en regisseert. Samen met Rebekka de Wit en Suzanne Grotenhuis leidt hij artistiek het Antwerpse theatergezelschap De Nwe Tijd.

Hij studeerde in 2007 af aan de opleiding Woordkunst in Antwerpen, schreef en speelde daarna vijf monologen en maakte als onderdeel van een collectief van makers en spelers de voorstellingen Stel je voor, ik zoek een staat, Heimat, Heimat 2 en Heimat 3. Naast ander toneelwerk schreef hij de State of the Youth voor het Theaterfestival van 2014 en voor De Correspondent een aflevering van de Afhankelijkheidsverklaring. Zijn toneeltekst Dracula voor het Antwerpse De Tijd won de Taalunie Toneelschrijfprijs 2014 en de voorstelling Niets werd geselecteerd voor het Vlaams Theaterfestival 2018. Tevens is hij als docent verbonden aan de opleiding Woordkunst in Antwerpen.

www.freekvielen.nl

Toneelwerk

Istanbul een bericht van de andere kant – 2020

Zo gaat het – 2019

Doe de groeten aan de ganzen – 2019

Heimat 3 – mede-auteur – 2018

De aankomst van de Titanic – 2018

Niets – 2017

Pindakaasprins – 2015

So it goes – 2014

Heimat 2 – mede-auteur – 2015

Dracula – 2014

Heimat – mede-auteur – 2013

Liever niet – 2012

Stel je voor, ik zoek een staat – mede-auteur – 2011

Begin – 2008

Held met sjaal – 2007